

OVERVEJELSER OM STYREFORM
HOS EN NORDISK MINDRETALSKIRKE
I LYSET AF FORSKELLIGE NORDISKE FLERTALSKIRKE-MODELLER

Den danske avis Kristeligt Dagblad har hen over sommeren bragt en serie læseværdige artikler om sekulariseringen og afkristningen af Europa. Der har været anlagt mange forskellige perspektiver på sekulariseringens årsager, virkninger, udfordringer og muligheder hvilket har været velgørende i en debat, der er Norden på det seneste især har været præget af spørgsmålet om søndagsåbne butikker i Norge, og at konfirmationsundervisningen ikke længere er på skoleskemaet i Danmark, men må planlægges af de enkelte sognepræster udenfor skoletiden.

Den franske sociolog Marcel Gauchet siger: ”Tidligere var kirkerne tæt knyttet til staten, især i de protestantiske lande. I dag er de blevet civilsamfundsorganisationer på linje med fagforeninger. Det er det, der giver dem ret til at udtale sig om samfundsspørgsmål. Men de udtaler sig netop som en stemme blandt andre stemmer. Og det er en afgørende forandring. Kristendommen lever stadig - men på en anden måde. Men ved siden af denne udvikling opstår nu en identifikationskristendom. Mange føler sig kulturelt kristne. Anti-kristne politiske udtryk er stort set forsvundet, anti-klerikalismen er forsvundet, for religion og kirke repræsenterer ikke længere noget, man opfatter som en trussel. Jeg tror på, at kirkerne har en rolle. Ikke i samarbejde med staterne, for det er slut. Kirkens rolle er i samfundet, ikke i staten.”

Hans Jørgen Lundager, dr. theol., professor i religionsvidenskab i Aarhus, Danmark er skeptisk over for tesen om en generel afkristning, og siger: ”I virkeligheden er der ingen tegn på, at den kristne kultur og kirken er ved at svækkes. Ateismen har jo trange kår. Ateismen er slet ikke relevant i Danmark.” Han betragter den nuværende kulturkristendom som normalen, mens han betragter 1700-tallets pietisme og vækkelserne i 1800-tallet for afvigende. ”Jeg mener, at kulturkristendom ganske enkelt er kristendom.”

Den italienske religionssociolog Massimo Introvigne er fortalere for kirken primært skal henvende sig til de konservative segmenter i samfundet og siger: ”Kristendommen er relevant, når den vidner profetisk imod de dominerende ideologer, og irrelevant, når den er følgagtig og kun tilbyder det, man lige så godt kan finde andre steder.” Samtidig ser han en alarmerende antikristen indstilling i blandt andet Europa-parlamentet og siger, ”Denne faldende symbolske og politiske indflydelse kompenseres i nogen grad af, at kirkerne i stigende grad består af virkeligt troende. En velfungerende kirke skal have så få medlemmer på frihjul som muligt, som kommer i kirken uden et egentligt personligt engagement. Men en kirke, der kun repræsenterer ganske få procent af befolkningen, kan aldrig påvirke samfundsudviklingen.”

Dermed udpeger han det, som måske er Metodistkirkens største dilemma i Nordeuropa: Vores teologiske identitet er at være en kirke af engagerede kristne, som påvirker samfundsudviklingen, men på grund af vores lille størrelse er mulighederne for dette stærkt begrænsede.

Metodistkirkens Lære- og Kirkeordning (MLoK) er ikke et dokument for en lille kirke men for et verdensomspændende kirkesamfund. Metodistkirken i de Nordiske og Baltiske lande er en del af the United Methodist Church som er den største af de metodistiske kirker med mere end 13 mio. voksne bekendende medlemmer.¹ (Metodistkirkens Verdensråd (World Methodist Council) samler et stort antal metodistiske

¹ World Methodist Council rummer de fleste metodistiske kirkesamfund og har i alt godt 80 mio. voksne bekendende medlemmer. Hvert kirkesamfund har sin egen kirkeordning. Nogle af disse kirker nationale, andre er regionale eller globale. De fleste metodistiske kirkesamfund er biskoppelige, men enkelte . eks. den engelske og den irske er det ikke.

kirker med i alt godt 81 mio. voksne medlemmer.) I det følgende anvendes ”Metodistkirken” synonymt med ”United Methodist Church”

I Metodistkirken hører læren og kirkens orden sammen, det er teologien som former kirkens organisations- og styreform. I beskrivelsen af Metodistkirken vil jeg i det pege på 3 karakteristika, kirken er missional, demokratisk og konnektional. Da Metodistkirken overalt i verden er uafhængig af staten, hvilket i Norden placerer den i gruppen af frikirker, vil jeg præsentere en række perspektiver på dette i den nordisk majoritetskirke kontekst.

En missional kirke

Metodismen voksede frem som en missional vækkelses bevægelse i Church of England i midten af 1700-tallet. Fra begyndelsen betonedede bevægelsens leder, den anglikanske præst John Wesley evangeliets forkyndelse til personlig omvendelse forbundet med en stærk diakonal og profetisk bevidsthed. Dette kan i dag udtrykkes på følgende måde: ”We proclaim no *personal gospel* that fails to express itself in relevant social concerns; we proclaim no *social gospel* that does not include the personal transformation of sinners.”² Det evangeliske, diakonale og profetiske element i kristendommen opfattes som en helhed.

Kirken er i sit væsen missional. Det er ikke kirken, som har en mission, men missionen som har en kirke. Som Jesus Kristus er sendt til verden for at frelse verden, er kirken sendt. Som Jesus siger efter opstandelsen: ”Fred være med jer! Som Faderen har udsendt mig, sender jeg også jer.” (Joh.20:21b) Enheden mellem Jesus og Faderen gjorde, at Jesus på en gang var bevidst om sin sendelse og søgte at gøre Faderens vilje. Evangelisten Johannes udtrykker sammenhængen mellem sendelse og handling, når Jesus siger: ” For jeg er kommet ned fra himlen, ikke for at gøre min egen vilje, men hans vilje, som har sendt mig.” (Joh. 6:38) Jesus gør sin gerning fordi han er sendt.

I indledning til Metodistkirkens konstitution siges der, ”the church of Jesus Christ exists in and for the world.”³ Kirken er altså til med en bestemt hensigt og er ikke et mål i sig selv. Den er i verden fordi den er sendt til verden for at være noget for verden. ”United Methodists profess the historic Christian faith in God, incarnate in Jesus Christ for our salvation and ever at work in human history in the Holy Spirit. Living in a covenant of grace under the Lordship of Jesus Christ, we participate in the first fruits of God’s coming reign and pray in hope for its full realization on earth as in heaven.”⁴

Kirken placerer sig altså i den fælles kristne historie og opfatter sig som sendt til verden som Guds medarbejdere for at skabe en bedre verden. Mission er Guds mission (Mission Dei) og kirkens opgave er at deltage i denne mission. Dette udtrykkes i MLoK med sætningen ”The mission of the Church is to make disciples of Jesus Christ for the transformation of the world.” Fokus er på discipelskab ikke på dåb eller medlemskab, og på at efterfølgelse af Kristus vil føre til en forvandling af omgivelserne. Denne missionale bevidsthed er grundlæggende for kirken. Sendelsen og opgaven indleder, inspirerer og styrer kirkens konstitution, organisation og administration og danner grundlag for alt kirken gør på alle niveauer. Mission beskrives som at bringe frelse gennem personlig omvendelse, gennem at helbrede brudte relationer, gennem at forandre sociale strukturer og sprede skriftmæssig helliged.⁵

Et træk der adskiller Metodistkirken fra de nordiske lutherske kirker er pointeringen af kirkens profetiske ansvar, som var tydelig helt fra begyndelsen af metodismens historie, hvor Wesley vendte sig mod umenneskelige forhold i fængslerne, børnearbejde, smugleri, slaveri og drukkenskab. I kampen for slaveriets ophævelse blev metodisterne for eksempel opfordret til at undlade at anvende sukker, fordi sukkeret var en væsentlig faktor i finansieringen af den såkaldte ”Trekants Handel”. Ved hver Generalkonference

² Book of Discipline ¶1102

³ BoD 2012, side 23

⁴ BoD 2012 side 45

⁵ Book of Discipline ¶122ff

konkretiseres de sociale principper i en række resolutioner med adresse internt i kirken såvel som i forhold til firmaer og regeringer. Resolutionerne er samlet i Book of Resolutions.

Det er først i de senere år, at Svenska Kyrkan og Norske Kirke har markeret sig i debatten om f.eks. miljø, klima og flygtninge politik, hvilket bryder med den almindelige nordiske adskillelse af kristendom og politik og vækker betydelig politisk modstand.

Det er Metodistkirkens opfattelse, at det er en del af den kristne kirkes ansvar at holde staten ansvarlig i forhold til evangeliet, og at denne profetiske tjeneste kun kan udøves, når kirken er fri i forhold til staten og ikke underlagt dens ledelse.

En demokratisk kirke

Metodismen under ledelse af John Wesley var ikke en demokratisk bevægelse. Wesley gav sine medarbejdere store beføjelser og begyndte også efterhånden at samle dem til konferencer, hvor der blev truffet beslutninger, men der var hele tiden én leder, som også var den egentlige beslutningstager.

Forandringen kom da Metodistkirken blev organiseret i Baltimore 1784. Samtidig med at Amerika frigjorde sig fra britisk overherredømme, måtte metodismen i Amerika løsrive sig fra britisk kontrol. Wesley havde udnævnt ledere for bevægelsen i Amerika, men da kirken blev organiseret brød man med Wesley på to væsentlige punkter, nemlig måden at udpege ledere og ledernes titel. De to som Wesley havde udnævnt som distriktsforstandere Thomas Coke og Francis Asbury ønskede ikke at påtage sig opgaven med mindre de var valgt til det af kirken, og dermed var grundlaget for et valgt lederskab lagt. Desuden fik Francis Asbury titlen general superintendent, det vil sige biskop. Siden da er enhver biskop i Metodistkirken blevet valgt af en demokratisk valgt konference. Det samme gælder ledere på alle niveauer.

Demokratiet begynder i den lokale menighed. Metodistkirken har to former for medlemskab, døbte medlemmer og bekendende medlemmer (mindst 13-15 år). Bekendende medlemmer har bekræftet deres dåb og tro samt erklæret, at de vil støtte kirken gennem deres, bønner, gaver, nærvær og vidnesbyrd, og det er kun dem, som har stemmeret ved menighedskonferencen.

Menighedskonferencen er det grundlæggende niveau i Metodistkirkens synodale struktur, som vi kalder en struktur af konferencer. Her vælges repræsentanter til næste organisatoriske niveau årskonferencen. Udover forskellige rapporter, planer og regnskaber må alle som ønsker at blive kandidater til tjenesten ordineret (ældste eller diakon) søge anbefaling af menigheden. På den måde knyttes udvælgelsen af kirkens ordinerede lederskab til det almindelige præstedømme.

Årskonferencen samler menigheder indenfor et afgrænset geografisk område (ofte nationalt) som samarbejder og træffer beslutning om kirkens missionale mål og prioriteringer, fastsætter økonomiske rammer, godkender præster og diakoner til tjeneste i kirken, udtaler sig på årskonferencens vegne og vælger repræsentanter til næste organisatoriske niveau, som er Generalkonferencen og Centralkonferencen. Alle præster og diakoner er medlemmer med stemmeret af årskonferencen, og hver menighed vælger mindst en repræsentant (en for hver præst eller diakon ansat i menigheden). Her kan man med en vis ret påpege en demokratisk slagside, idet princippet om et ligeligt antal af præstelige og læge medlemmer af konferencerne, giver en disproportional stor indflydelse og magt til præster og diakoner.

Kirkens øverste myndighed er Generalkonferencen, som mødes hvert fjerde år og består af et lige antal ordinerede og læge medlemmer, mindst to delegater fra hver årskonference i hele verden. Generalkonferencens opgave er først og fremmest det overordnede ansvar for kirkens mission, lære og orden. Generalkonferencen godkender kirkens liturgi og salmebog, et ansvar som er delegeret til biskopperne i årskonferencerne udenfor USA. På baggrund af det missionale potentiale fastsætter den antallet af

biskopper samt biskoppernes myndighed, ansvar og pligter. Desuden er Generalkonferencen det eneste organ som kan udtale på vegne af hele kirken, hvor årskonferencerne kan udtale sig indenfor deres eget geografiske virksomhedsområde.

Det er ikke muligt at ændre på kirkens bekendelse, religionsartikler eller princippet om episkopatet. Ændringer af kirkens konstitution sker ved 2/3 majoritet i Generalkonferencens og sendes derefter til afstemning i samtlige årskonferencer, hvor der også kræves en 2/3 majoritet af det samlede stemmetal for vedtagelse.

Formelt er det Generalkonferencen, som vælger biskopper, men dette ansvar er delegeret til laget mellem Generalkonferencen og Årskonferencen, Centralkonferencen. Der kræves et minimum 60 % af stemmerne for at være valgt. Centralkonferencerne mødes i året efter Generalkonferencen og har udover at vælge biskopper til opgave at foretage tilpasninger af kirkens ordning med henblik på regionens kontekst, samt at fastsætte fælles mål og prioriteringer. Det nordiske og baltiske biskopsområde tilhører Nordeuropa og Eurasias Centralkonferencen, som udover Norge, Sverige, Finland, Danmark, Estland, Letland og Litauen omfatter Rusland, Ukraine, Hvide Rusland, Moldova, Kasakhstan, Kyrgistan, Usbekistan og Tadjikistan.

Mellem generalkonferencerne hører det til biskoppernes ansvarsområde at se til at Lære- og Kirkeordningen bliver fulgt samt at tolke denne. Biskoppens tolkning af Lære- og Kirkeordningen kan på anmodning prøves af kirkens juridiske råd, for at vurdere om de kendelser, som er truffet svarer til kirkens ordning og er i overensstemmelse med konstitutionen. Magtens tredeling kommer således til udtryk ved Generalkonferencen som den lovgivende magt, biskopperne som den udøvende magt og det juridiske råd som den dømmende magt.

Ordinerede såvel som biskopper kan fratages deres embede. Dette følger princippet om, at kirken giver myndighed og kan tage myndigheden tilbage, samt at enhver myndighedsperson er ansvarlig overfor kirken for hvordan myndigheden udøves.

En konnektional kirke

Metodistkirken opfatter sig selv som en konnektional kirke, som udtrykker, at de forskellige menigheder, kirkelige grupper og organisationer samt kirkens præster og diakoner står i et forpligtende forhold til hinanden.

Det konnektionale beskrives på flere niveauer i MLoK. Det er globalt i omfang men udøves lokalt, hvilket indebærer, at hvor en menighed er tilstede er hele kirken tilstede. Samtidig understreges det, at der ikke blot er tale om formel organisation med om et vitalt netværk af interaktive relationer. Strukturelt viser det konnektionale sig i, at ydre mission, diakonale institutioner, spejderarbejde samt børne- og ungdomsarbejde er en integreret del af kirkens arbejde og underlagt kirkens tilsyn.

MLoK fremhæver, at vi er knyttet sammen i en fælles troshistorie, som kommer til udtryk i fælles læresætninger, konstitution, orden og biskoppelig ledelse, gennem at vi deler en fælles mission, som vi udøver sammen og gennem konferencer.⁶

Det er i høj grad kirkens missionale tænkning, som former det konnektionale. Den enkelte præst og diakon er i tjeneste i hele kirken og udnævnes af biskoppen til at tjene, hvor biskoppen og distriktsforstanderne⁷ mener, det er hensigtsmæssigt for Guds riges udbredelse. Metodistkirken har et altså et udnævnelses-system, som så vidt muligt er tilpasset kirkens behov og mission, hvilket indebærer at præster kan blive bedt om at flytte til

⁶ BoD 2012 ¶ 132

⁷ Kan sammenlignes med provster i den Lutherske kirke. Distriktsforstander embedet er en forlængelse af biskopembedet, og sammen udgør distriktsforstandere og biskop det såkaldte "kabinet", som udøver tilsyn og foretager udnævnelser af præster og diakoner til deres tjeneste.

en anden menighed eller andet tjenestested i en anden by, for sammen med den lokale menighed at udføre kirkens opgave i det pågældende område.

Det konnektionale er tæt knyttet til ideen om gensidig ansvarlighed, som indebærer at alle kirkens medlemmer og ansatte står i et forpligtende ansvarligheds forhold til hinanden, alle står til ansvar i forhold til nogen og til alle. Derfor kan de forskellige konferencer også, alt efter myndighed, træffe forpligtende beslutninger på fællesskabets vegne.

Metodistkirken i Norden

Når metodisterne i Norden beskriver sig selv, kan de gøre det på følgende måde:

Metodistkirken en voksende kirke og et af verdens største kirkesamfund med mere end 80 mio. voksne Medlemmer.

Vi bekender den kristne tro, som den kommer til udtryk i de historiske kristne bekendelser.

Vi tilhører den protestantiske del av kristenheden og beskriver os selv som moderate og ikke fundamentalistiske.

Vi værdsætter fornuften og moderne videnskab, og ser på Bibelen som en guide og rettesnor for tro og liv.

Vi ved, at alt i verden ikke er sort eller hvidt, derfor er vi villige til at stille spørgsmål og kæmpe med de vanskelige emner, og vi gør det med indlevelse, respekt og forståelse.

Vi lægger vægt på en personlig tro, som kommer til udtryk i et konkret engagement i og for verden omkring os, hvor vores fokus er på medmenneskelighed og socialt ansvar.

Vi værdsætter relevant og god forkyndelse, levende gudstjenester, og har smågrupper hvor mennesker kan støtte hinanden og udvikles i deres tro.

Vi praktiserer bandedåb, og nadveren er åben for alle. Metodistkirken tilbyder alle kirkelige handlinger dåb, konfirmation, vielse og begravelse med borgerlig gyldighed.

Missions- og bistandsarbejde er en vigtig del af Metodistkirkens Arbejde i Norden og Baltikum og i udlandet.

Metodistkirken i Norden og Baltikum har 20.000 medlemmer i 131 lokale kirker.

Medlemmer af minoritetskirker bliver ofte spurgt, hvad der adskiller dem fra majoritetskirken, og må på grund af den generelle uvidenhed forklare begge kirkers lære og ordning for at kunne udpege forskellene. I modsætning til tidligere beskriver vi ikke os selv og majoritetskirken i komparative punkter, men fremhæver helt enkelt det vi finder kendetegner Metodistkirken. Den eneste afgrænsning gøres i forhold til fundamentalisme. Beskrivelsen indeholder teologiske elementer, men er ikke en gennemgang af kirkens teologi, og sproget er tilstræbt rensat for vanskelige teologiske begreber.

Frikirke

Vi beskriver bevidst ikke os selv som en "frikirke". Personligt anser jeg begrebet "frikirke" for at være problematisk for os af flere årsager:

- Begrebet rummer en lang række kirkesamfund og antyder, at de tilhører samme kirkefamilie, hvor de reelt teologisk adskiller sig væsentligt fra hinanden.
- En del af de uafhængige lokale frikirker har en teologi og et adfærdsmønster, som Metodistkirken ikke kan forene sig med.
- Frikirke begrebet placerer kirker, som tilslutter sig begrebet, i et anakronistisk modsætningsforhold til statskirken/folkekirken. Vi opfatter os selv som et af flere kirkesamfund, om end et af de små i

den nordiske kontekst, og fastholder, at alle trossamfund må behandles ens i et moderne demokratisk samfund.

Selve begrebet frikirke giver kun mening i nogle få af verdens lande, nemlig den håndfuld lande hvor man stadig har, eller indtil for nylig har haft, en slags statskirke, dvs. lande som Norge, Sverige, Finland, Island, Danmark og Tyskland. I resten af verden er det meningsløst at tale om frikirker, da alle kirker står frit i forhold til staten og derfor er frie. Men netop fordi protestantiske ikke-lutherske kirker samlet benævnes frikirker i den nordiske kontekst, forholder jeg mig i det følgende til frikirkernes situation.

Begrebet ”frikirke” opstod ved indførelsen af forskellige former for religionsfrihed i sidste halvdel af 1800-tallet⁸, hvorefter borgerne lovligt kunne organisere kirkesamfund udenfor Statskirken/Folkekirken. De første frikirker var Baptistmenigheder og Metodistkirken og snart kom Missionsforbundet og Frelsens Hær til. Man kan sige at disse udgør de oprindelige eller klassiske frikirker i Norden.

Kort tid efter år 1900 opstår pinsevækkelsen i USA, som da den kommer til Norden leder til dannelse af Pinsebevægelsen, der efterhånden ikke mindst i Sverige⁹ udvikler sig til et kirkesamfund, mens Pinsekirken i andre Nordiske lande har mere karakter af løst sammenhængende menigheder med en fælles identitet. Ved siden af disse kirker opstod ved mission fra USA også Adventistkirken fra slutningen af 1870-erne. Dette samfund profilerede sig fra begyndelsen stærkt som den eneste sande kristne kirke med en række sekteriske træk. Udenfor rammen af det man kan kalde kristne kirker opstod der også to bevægelser Mormonerne og Jehovas Vidner, der nok havde udgangspunkt i det kristne univers, men som med deres ekstra bibel (Mormons Bog) eller kontroversielle ledelse (Vagttårnsselskabet) og særlige bibeltolkning med specifikke dommedagsforudsigelser ikke kan regnes for at høre til de kristne kirker.

Fra 1980-erne voksede en ny bølge af frikirkemenigheder frem. Disse var ikke bundet sammen i nogen fælles landsdækkende organisation, men båret af lokale initiativer og ofte karismatiske ledere. Deres udgangspunkt var og er forskellige bølger af inspiration som primært havde udgangspunkt i USA. Nogle af dem er stærkt karismatiske, nogle bygger på bestemte vækkelsesbølger og andre på en bestemt kirkefilosofi, eksempelvis husmenigheder, Vineyard og Hill Song. En gruppe af disse kirker er, eller har været, præget af den såkaldte herlighedsteologi.¹⁰ I flere år tog de etablerede frikirker afstand fra trosmenighederne, men i de senere år er der sket en opblødning i trosmenighederne teologi, hvilket har medført en tilnærmelse til især de pentekostale kirker.

Den katolske kirke udgør på en måde også en frikirke i de nordiske lande, men regnes oftest ikke som sådan på grund af sin særlige historie og sin størrelse.

Frikirke kontra statskirke/folkekirke

Et grundlæggende fællestræk ved frikirker er deres afvisning af statslig indblanding i religiøse forhold. Efter reformationen i 1500-tallet var kirkerne i de berørte lande ikke længere underlagt pavens myndighed, i stedet blev det kongen, og senere staten, der i hvert land sad inde med magten i kirken. Kongen forlangte af sine undersåtter at de tilhørte samme tro og samme kirke. Det nationale og det trosmæssige blev på den måde sammenblandet. Denne sammenblanding har bestået i Norge, Sverige og Danmark, og lever på en måde videre, dels i den lutherske kirkes privilegerede stilling i dagens samfund, dels i at folketinget/stortinget/riksdagen har betydelig indflydelse på kirken, og i hvert fald i Danmark er Folketinget Folkekirken egentlige ledelse og dronningen det formelle overhoved.

⁸ For Danmarks vedkommende med grundloven af 1849

⁹ Pinsebevægelsen i Sverige med Lewi Pethrus i spidsen er nok påvirket af vækkelserne i Amerika og Wales, men kan også betragtes som en selvstændig og samtidig vækkelse, som får international betydning og indflydelse.

¹⁰ Meget konservativ eller fundamentalistisk kristendomsopfattelse, som siger at alle kristne kan blive hebreddet for sygdom og leve i økonomisk overflod.

Frikirkerne der imod, ser på religionen som et personligt spørgsmål, noget den enkelte skal afgøre for sig selv. Mennesker må tage ansvar for deres tro og sammen skabe de kirker og organisationer som de oplever Gud leder dem til. Det Nye Testaments forskellige udsagn og retningslinier skal, sammen med kirkens egen beslutning, være rammerne om kirkens liv og opbygning. Dybest set er det for frikirkefolk Gud selv der, ved Helligånden, leder kirken. Netop derfor virker det højest mærkværdigt for dem, at et kirkesamfund accepterer en ledelse, der ikke er forpligtet til at spørge efter Guds vilje, endsige være troende selv.¹¹ Samarbejdet mellem kirkerne i Danmark har ofte vanskelige kår blandt andet fordi Folkekirken har haft svært ved at definere hvem der kan repræsentere folkekirken overfor andre kirker og samtidig ikke har oplevet noget større behov for at samarbejde. Internationalt foregår der meget i retning af tættere samarbejde mellem kirker, men det er kun i ringe grad slået igennem i Danmark.

Her er billedet noget anderledes i Sverige, Norge og Finland hvor kirken har sin egen ledelse og et demokratisk valgt kirkemøde, som kan træffe beslutninger på kirkens vegne, repræsentere kirken, lave aftaler om forpligtende relationer til andre kirkesamfund og udtrykke sin holdning til væsentlige sociale og etiske spørgsmål i samfundet.

En anden måde at anskue forskellene mellem statskirke og frikirke er at se dem som produkter af forskellige historier. Folkekirken/statskirkens karakter af statsinstitution, betyder at den er optaget af at bevare en, set fra sin egen side, gunstig situation. Dens fokus er at fortælle hvad Gud gør og dens succeskriterium er opretholdelse af institutionen i samfundet. Den behøver som skattefinansieret og lovmæssigt sikret del af det offentlige ikke bekymre sig om sin umiddelbare popularitet. Faren ved dette er naturligvis at Folkekirken/statskirken fremmedgør sig fra en befolkning, hvor menneskene har vanskeligt ved at se relevansen for deres liv i de stivnede former.

Frikirkerne der imod findes kun, hvis der er mennesker, som tilslutter sig fællesskabet og som følger forkyndelsen. Frikirkerne har deres fokus på, hvad vi som mennesker skal gøre med Guds tiltale. Succeskriteriet kan derfor meget let blive, hvor mange der bliver medlemmer af menighederne, og hvis dette succeskriterium forfølges uden respekt for det enkelte menneskes integritet kan det udarte i åndelige overgreb.

Kirkestruktur og ledelse

Organisatorisk kan man tale om to grundlæggende filosofier i synet på kirkernes opbygning. Central ledelse og selvstændig menighedsledelse. Central ledelse indebærer, at kirken har en ledelse, der står over de enkelte menigheder. Hver lokal kirke er bundet sammen med de andre i et forpligtende samarbejde, der gør det muligt at vælge en ledelse og tale med én stemme. Dette samarbejde betyder, at menighederne inden for ét kirkesamfund præges med fælles traditioner og værdier, og der findes et udbygget system af tilsyn med forholdene i de lokale kirker. Ledelsen kan bestå af en biskop, en gruppe af præster, en landsledelse eller kombinationer af disse. Ledelsen kan enten være valgt eller udpeget, eller en kombination af begge dele. Præsterne i sådanne kirker gennemgår en formel godkendelsesproces og har, for Metodistkirken og Den Katolske Kirkes vedkommende, historisk set haft et højt uddannelsesniveau og en værdsættelse deraf.

Af de nordiske frikirker har Metodistkirken, Den Katolske Kirke Adventistkirken, Frelsens Hær, Apostolsk Kirke, Evangeliska Frikyrkan, Equmeniakyrkan og enkelte andre forskellige former for central ledelse. Den Katolske Kirke har en udpeget biskop, Metodistkirken har en valgt biskop og landsledelse, Frelsens Hær har en stærk central international ledelse, og andre kirkesamfund har en valgt central ledelse.

¹¹ I Norge har der dog tidligere været krav om at 50% af regeringens medlemmer skulle være medlemmer af Norske Kirke begrundet i, at kun medlemmer af Den norske Kirke kunne deltage i statsrådet behandling af kirkelige spørgsmål. Bestemmelsen blev ophævet ved grundlovsændringen i 2012.

Selvstændig menighedsledelse (kongregationalistisk) betyder, at den enkelte menighed principielt er selvstændig i alle sine forhold. Kirkesamfundene i denne tradition har ofte etableret nationale råd og bestyrelser, som dog ikke har kompetence til at blande sig i lokale forhold. Pinsekirken, Missionsforbundet, Baptistkirken og alle de nyere selvstændige menigheder, har denne organisationsstruktur.

De klassiske frikirker adskiller sig på en række områder fra de nyere frikirker, idet de har mere ordnede forhold når det gælder medlemsindflydelse og åbne beslutningsprocesser, og deres præster og ledere står til ansvar for deres tjeneste overfor fællesskabet. Dette betyder ikke at der aldrig sker noget forkert i klassiske frikirker, men der er indbyggede systemer for tilsyn og ansvarlighed.

Store i verden små i Norden

En række af frikirkerne har, bl.a. i kraft af deres oprindelse i USA, England, Sverige eller andre lande, veludbyggede internationale netværk. Disse kan have form af uformelle kontakter med og inspiration fra ligesindede kristne i andre lande, eller bestå af organisatoriske og bindende strukturer der udgør en enhed på tværs af grænser. Metodistkirken, Adventistkirken og Den Katolske Kirke er globale kirker, hvor de nationale afdelinger indgår i forpligtende forening med verdenskirker. Af disse er Den Katolske Kirke naturligvis den største med omkring 1 milliard medlemmer på verdensplan. Verdens metodistbefolkning udgør godt 80 millioner (voksne), hvilket svarer nogenlunde til det verdens vide antal af lutherske kristne (alle døbte). Adventisterne opgiver at de er ca. 14 millioner på verdensplan. Baptistkirken på verdensplan opgives til at have ca. 41 millioner tilhængere. Pinsebevægelsen har længe været hurtigt voksende, især i den 3. verden. I dag kender ingen der præcise tal, men det kan være omkring 300 millioner medlemmer.

For mange af frikirkerne er det derfor en unik nordisk situation at være marginaliseret og set på med mistænksomhed. Nordiske kirkeforhold og at den nordiske befolkning er uvant med, at der er andre kirker end folkekirken/statskirken, er et meget lokalt fænomen.

Den svenske model

Med flere hundrede økumeniske menigheder har Sverige en mangeårig tradition for stærke økumeniske relationer. Dette har ført til dannelsen af flere økumeniske kirkesamfund som Evangeliska Frikyrkan og senest Equmeniakyrkan, som er en sammenslutning af Baptistsamfundet, Missionskyrkan og Metodistkyrkan. Efter flere tilnærmelser i 70'erne og senest i slutningen af 90'erne, hvor man var tæt på en forening blev Equmeniakyrkan dannet i 2012.

Set på afstand kan Equmeniakyrkan se ud som en overraskende alliance mellem tre kirkesamfund af ganske forskellig teologisk tradition, men tre faktorer bidrog til, at foreningen blev mulig. - Dels langvarige gode og dybe relationer mellem kirkesamfundene, et stort antal økumeniske menigheder bestående af to eller alle tre kirkesamfund, samt ikke mindst en stærk missionel motivation kombineret med ønsket om i højere grad at kunne påvirke samfundsudviklingen. Equmeniakyrkan beskriver sig selv som:

“En kyrka utmanad av Jesus och samtiden, med djup och identitet i Jesus Kristus, öppen och varm, i gemenskap och mångfald, genom bön och tjänst för världen”

Liv og lære

Frikirkerne har med deres forandringsparathed og ofte veludbyggede internationale netværk været foregangsmænd på en række kirkelige og sociale områder. Det var frikirkerne der startede afholdsbevægelserne til bekæmpelse af alkoholmisbrug, det var frikirkerne der startede de første søndagsskoler for børn. Det var frikirkerne der gik i spidsen for socialt arbejde blandt fattige og udstødte længe før velfærdsstaten overtog ansvaret. Det var frikirkerne der bragte den moderne musik ind i kirkerummet og fornyede gudstjenesten, det har været frikirkerne der har presset på for at skabe et tværkirkeligt samarbejde mellem kirkerne, og det er bl.a. frikirkerne der på forskellig vis forsøger at vække danskerne, svenskerne, nordmændene og finnerne til at tage vare på den tro, der har formet landet gennem århundreder.

En række forskellige spørgsmål kan siges at samle og dele frikirkerne efter forskellige linier. Spørgsmålet om dåben var i mange år et hovedspørgsmål. Baptistkirken, Apostolsk Kirke, Pinsekirken, Adventistkirken og hovedparten af de nye selvstændige menigheder praktiserer voksendåb. Metodistkirken og Den Katolske Kirke er barnedøbende. Missionsforbundet/Equumeniakyrkan er overvejende voksendøbende, men afviser ikke barnedåb. I de senere år har etiske spørgsmål, som f.eks. vielse af personer af samme køn, skabt nye skillelinier, som i fremtiden kan forventes at samle og dele frikirkerne på nye måder.

Gudstjenesten er generelt mere livlig og mindre formel i frikirker end tilfældet er i den lutherske højmesse. Der er stor åbenhed for moderne udtryksformer indenfor musik, drama og gudstjenestedeltagernes spontane bidrag. De fleste kirkefremmede oplever frikirkernes gudstjenester som mere vedkommende og afslappede end det de kender fra Folkekirken. På dette felt er variationerne mellem frikirkerne mange, men de findes ikke nødvendigvis så meget mellem forskellige kirker, som mellem individuelle menigheder. Dog vil man nok opleve at Metodistkirkens gudstjenester har flere lighedspunkter med den Lutherske Kirke. Hvor man i den anden ende af spektret kan finde karismatiske og pentekostale kirker, hvor gudstjenesterne kan have udtryk som tungetale, og forbøn som medfører forskellige fysiske manifestationer, hvor folk for eksempel falder om på gulvet i forbindelse med forbøn.¹²

Den Katolske Kirke danner med hensyn til gudstjenesten helt sin egen kategori, med stor højtidelighed, omfattende liturgier, nedskrevne bønner, og anvendelse med røgelse og forskellige andre symboler.

Når det gælder i hvor høj grad de forskellige kirker har en klart formuleret lære om hele den kristne tro, er der igen store forskelle mellem kirkerne. De kirker der har en stærk central opbygning, har oftest også den mest gennemarbejdede officielle lære, hvilket er nyttigt i mødet med forskellige ekstreme tendenser såsom herlighedsteologien. De kirker der består af selvstændige menigheder uden tilsyn, hvor teologien måske ikke er så gennemarbejdet, kan lettere løbes over ende af karismatiske personligheder.

Nyere tendenser

For frikirkerne står forkyndelse af budskabet Jesus Kristus i centrum. Kirken er til for at være Guds værktøj i verden, så verden kan lære Gud at kende. Mission og evangelisation er hjerteblodet i kirkernes selvforståelse, derfor vil frikirkefolk oftest være villige til at skabe nye gudstjenesteformer og arbejdsmetoder så de passer til den konkrete situation, hvis de tror det vil gavne effekten af forkyndelsen. Derfor har impulser fra forskellige kirkevækstmetoder og succeshistorier fra blandt andet store amerikanske kirker ganske stor indflydelse. Denne stadige afprøvning af nye metoder kan ses som noget af baggrunden for de mange forskellige lokale selvstændige menigheder, der er vokset frem gennem de sidste 30 år. Et relativt nyt fænomen i Norden er, at folk i frikirkerne interesserer sig mere og mere for kristen meditation og fordybelse. Med kraftig inspiration fra oldkirken, søger kristne fra næsten alle kirker stilhed, bøn og personlig åndelig vejledning på retræter og pilgrimsvandringer.

¹² Opfattelsen er at de fysiske ytringer kan være en reaktion på Helligåndens nærvær, i visse tilfælde hævdes det at altid at være tilfældet.

Den mest markante udvikling de senere år har dog været det store antal indvandrerkirker, der er vokset frem. Disse kan være internationale kirker, eller kirker der samler indvandrere fra et bestemt land eller sprogområde, eksempelvis Vestafrika eller Vietnam.

Frikirkerne har over 150 års historie i Norden. De udgør sammen med det voksende antal migrantkirker en væsentlig andel af de gudstjenesteaktive i de nordiske land, de har givet væsentlige bidrag til kirke- og samfundslivet, og de repræsenterer bevægelser med tråde til hele verdens kirkelighed. Frikirkerne er forskellige på en række punkter, men de har samtidig en del fælles værdier og holdninger. Medierne og det officielle samfund har ofte svært ved at forholde sig til frikirkerne, og på grund af deres relativt begrænsede størrelse lever de en ganske anonym tilværelse, bortset fra når der er en skandale at skrive om.

Den fælles udfordring

Fælles for alle nordiske kirker uafhængig af konfession og organisationsform er, at vi eksisterer i en mere og mere sekulariseret kontekst. Det er den almindelige opfattelse i samfundet, at kristendommen blot har et af mange svar på menneskets eksistentielle spørgsmål. På trods af at en dansk regering for tiden hævder, at Danmark er et kristent land, kan ingen nordisk kirke i fremtiden forvente eller håbe på mere end ordene i den justerede norske grundlov: ”Værdigrundlaget forbliver vor kristne og humanistiske arv.” Fortsat søndagslukning af butikkerne i Norge, og privilegerer for Den danske Folkekirkes konfirmandundervisning er en symbolkamp, som blev tabt for længe siden i det ”kristne” Danmark og det livssynsåbne Norge. Vi skal vænne os til, at det er sket med de kirkelige fribilletter. Det er slut med privilegierne, der er kun ansvaret tilbage. Det ansvar Kristus har givet os, at være ”jordens salt og verdens lys”¹³. Assimileres den kristne kirke i kulturen mister saltet sin kraft. Holder vi lyset under skæppen, lyset det kun for os selv og bekræfter os i vores indelukkede åndelige fortræffelighed. Opfordringen er at gøre saltets og lysets gode gerninger med det ene formål at pege på Ham, som er større end os.

Kardinal Reinhard Marx, ærkebiskop i München, ser sekulariseringen som en befrielse og en mulighed for kirken. “Men når alt kommer til alt, står det slet ikke så skidt til med troen, som det ofte hævdes. Bindungen til institutionerne aftager ganske vist bredt. Derfor må kirken også hele tiden gå nye veje for at vidne om evangeliet i et frit og pluralistisk samfund på en sådan måde, at mennesker kan forstå og beslutte sig for Kristi budskab og finde nye livsperspektiver i en personlig tro. Åbenhed, pluralisme og frihed er ikke tab, men en frihedssejr for alle mennesker. Jeg tror ikke, at vi står over for en afslutning, men tværtimod ved tærskelen til en ny epoke for kristentroen i Europa. Men det forudsætter, at kirken fornyr sig.”

Og da er vi måske alle i den situation, som teologen Loren B. Mead allerede i begyndelsen af 90’erne beskrev som et ecclesiologisk vakuum mellem Kristendommens og Post-Kristendommens paradigmer. Han siger det på denne udfordrende måde:

”En ny kirke er på vej til at blive født. Det er muligvis hverken den kirke, vi forventer eller ønsker. Fremtidens kirke indeholder muligvis ikke vores yndlings liturgi eller yndlings salme, vores centrale teologiske principper, måske ikke engang vores kirkesamfund. Guds løfter kommer altid fyldt med overraskelser. Den nye verden og den nye kirkes skikkelse er ikke i vores hænder.”¹⁴

Christian Alsted
København, August 2015.

¹³ Matt. 5:13-16

¹⁴ The Once and Future Church, Loren B. Mead. Alban Institute 1991.